

Таким чином, класифікатор 个 є відображенням у мові такого стану мислення, коли в ньому сформовані істинна концепція числа та класу.

Отже, генеза класифікаторів дозволяє зробити висновки про те, що це лексичне явище є відображенням формування процесів категоризації в мисленні.

Розкривши онтогенез мислення людини, Ж. Піаже дав змогу розкрити і філогенез мислення людей, причому китайська мова через лічильні слова і ієрогліфи на їх позначення цієї філогенез унаочнює. Тож лічильні слова китайської мови можуть розглядатися як відо-

браження природи самого механізму категоризації, а ієрогліфи на їх позначення об'єктивують цей механізм.

1. 现代汉语量词研究/何杰著. - 北京: 民族出版社, 2001. - 343页; 2. Пиаже Ж. Избранные психологические труды. Психология интеллекта. Генезис числа у ребенка. Логика и психология. - М.: Просвещение, 1969. - 659 с.; 3. Крюков М.В., Хуан Шу-ин. Древнекитайский язык. - М.: Главная редакция восточной литературы, 1978. - 497 с.; 4. Тань Аошун-ан. Китайская картина мира: Язык, культура, ментальность. - М.: Языки славянской культуры, 2004. - 240 с.

Надійшла до редколегії 01.09.10

О. Козоріз, асист.

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ТА СЛОВОТВІР У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

У статті досліджується проблема класифікації словосполучення та словотвору у сучасній китайській мові.

В статье исследуется проблема классификации словосочетания и словообразования в современном китайском языке.

The problem of classification of phrase and word-formation (derivation) in modern Chinese language is analyzed.

У слов'янських мовах граматичні зв'язки у реченні виражені переважно за рахунок морфологічних змін слова. У китайській мові члени речення визначають за їх позицією у реченні, тому китайські лінгвісти запропонували узяти словосполучення в якості основної одиниці для проведення граматичного аналізу [1, с.92]; його практично вигідно використовувати при перекладі і для створення автоматичних систем перекладу. Оскільки у китайській мові слова у межах речення не відокремлюються один від одного пропусками, у деяких випадках неможливо відрізнити складне слово від словосполучення – моделі словоскладання аналогічні до моделей словосполучень. Допомогти може відповідна класифікація словоскладання та сло-

восполучення у китайській мові. На початковому етапі дослідження ми не будемо ускладнювати статтю аналізом українських відповідників, оскільки це окрема тема для подальших дискусій. Українські терміни буде запропоновано поряд із китайськими під час їх першої появи в тексті статті з урахуванням досліджень попередників та самостійним аналізом смислового наповнення відповідного китайського терміну.

Спочатку звернімо увагу на те, що існують різні думки щодо класифікації серед китайських дослідників. Спробуємо проаналізувати найбільш популярні з них. Так у "Практичній граматиці китайської мови" Фан Юйціна запропонована така схема класифікації [1, с.33]:

Таблиця 1

结构类型 Типи структур		词 Слова	短语 Словосполучення	句子 Речення
1	附加结构 Афіксальна	棍儿 绿化	看了 忙碌起来	吃葡萄吗? 我买了票了。
2	重叠结构 Редуплікація	姥姥 微微	休息休息 一个一个	好, 好, 来吧! 来吧!
3	数量结构 Нумеральна		一个 这本	十八岁。 第一名。
4	同位结构 Еквівалентна		老人家您 塑料这种东西	
5	偏正结构 Атрибутивна	红旗 热爱	新书 仔细看	马上休息! 把书拿来。
6	述宾结构 Дієслівно-об'єктна	出席 知心	看书 看了一会儿	散会! 可以告诉他。
7	述补结构 Дієслівно-результативна	扩大 说明	看清楚 看得头疼	看得清楚极了。 冷得我浑身发抖。
8	联合结构 Копулятивна	人民 东西	他和我 看或写	也高兴也不高兴。 既有先进的也有落后的。
9	连动结构 Дводієслівна	听讲 耕种	出去散步 坐车回家	写个信去问问。 进来坐坐。
10	兼语结构 Зчеплення додаток / підмет		请他来 通知他去开会	派谁去? 请他来吃饭。
11	主谓结构 Суб'єкт-предикативна	地震 年轻	他来 天气晴朗	你好! 问题解决了。

Автор виділяє 11 типів структур для класифікації словосполучення, 8 – для класифікації словоскладання і 10 – для речення. Тобто відмінність у класифікації словоскладання та словосполучення становить лише 3 одиниці.

Інший автор, Цзя Яньхуай у "Практичній граматиці китайської мови для іноземців" виділяє 11 типів слово-

сполучень; чотири з яких не співпадають з попередньою працею, оскільки пропонуються інші чотири типи; також тут відсутня класифікація типів словоскладання, проте автор пропонує оптимальну таблицю використання словосполучень у якості відповідних членів речення [2, с.230]:

Таблиця 2

词组 Словосполучення	Приклади	Члени китайського речення 句子成分					
		Підмет 主语	Присудок 谓语	Додаток 宾语	Означення 定语	Обставина 状语	Комплемент 补语
1 联合词组	老师学生、他和我	√	√	√	√	√	√
2 主谓词组	头发长、他描写	√	√	√	√	√	√
3 动宾词组	吃饭、写汉字	√		√	√	√	√
4 偏正词组	名词	√	√	√	√	√	√
	动词、形容词	√		√	√	√	√

词组 Словосполучення		Приклади	Члени китайського речення 句子成分					
			Підмет 主语	Присудок 谓语	Додаток 宾语	Означення 定语	Обставина 状语	Комплемент 补语
5 数量词组	名量	一张、三支	√	√	√	√	√	√
	动量	两趟、一次				√	√	√
6 补充词组	动补	洗干净、选出	√		√	√		√
	形补	高得很、少一点	√		√	√		√
7 方位词组 післяйменникове словосполучення	处所:	桌子上	√		√	√		√
	时间:	夜里						
	数量:	三十岁以上						
8 同位词组		圣诞节那天	√		√	√		
9 固定词组 стійке словосполучення		坐井观天、 北京语言学院	√	√	√	√	√	√
10 介词结构 приименникова структура		朝南(方向), 在草地上(处所), 从八点(时间), 向英雄模范(对象), 为人民(目的), 由于他(原因), 按照这个方法(方式), 被姐姐(被动), 比别人(比较), 把这本画报(处置), 除了这个城市(排除)				√	√	√
11 "的"字结构 означувальна структура		参观晚会的都来了。	√		√			

Знак "√" у таблиці означає, що словосполучення може бути відповідним членом речення; таблицю було розширено відповідними до назв словосполучень прикладами. Українською мовою зазначені лише назви словосполучень, що відсутні у попередній таблиці.

Виходячи з практичних потреб перекладу, остання класифікація для словосполучень, на нашу думку, є більш виправданою, оскільки завдяки їй можна легко розпізнавати члени китайського речення. Проаналізуємо відмінні структури попереднього автора: 附加结构 та 重叠结构 – вони прийнятні для класифікації словоскладання, проте переобтяжують класифікацію словосполучень; структури 连动结构 та 兼语结构 є прийнятними для класифікації речень, проте зайвими для класифікації словоскладання та словосполучення, тому доцільно їх не використовувати. Натомість наступні чотири типи словосполучень 方位词组、固定词组、介词结构、“的”字结构 є необхідними, оскільки можуть виконувати функції відповідних членів речення. До речі, останні два типи з певної причини називаються "структурами", а не словосполученнями. Досить широка класифікація можлива для різновидів приименникових структур оскільки вони вживаються як означення, обставина та комплемент у китайському реченні, є частотними і при перекладі українською мовою будуть трансформуватися в інші члени речення.

Щодо вищезгаданих таблиць, можна також помітити, що обидва автори використовують різну термінологію китайської мови для позначення явища словосполучення: 短语 та 词组 відповідно, а також термін структура 结构. Причому Цзя Яньхуай для двох останніх у своїй таблиці типів словосполучень теж вживає термін структура 结构, а не 词组 словосполучення.

Проблемі дослідження закономірностей моделювання словотвору у китайській мові присвячені праці вітчизняних вчених В.М.Солнцева, А.Л.Семенас, О.П.Фролової, І.В.Горелова та ін.

За морфологічною класифікацією китайська мова належить до ізолюючого типу, їй притаманні відповідні способи словотвору: словоскладання, афіксація, аббревіація та запозичення. Основним з яких є словоскладання, де словотвір відбувається шляхом поєднання повнозначних основ [4, с.38-47], – це думка вітчизняної вченої А.Л.Семенас, тобто вона виділяє чотири типи словотвору у китайській мові. А для словоскладання, в свою чергу, пропонує п'ять типів зв'язку і розподіл компонентів словоскладання по своїй граматичній суті на субстантивні (іменник – N), вербальні (дієслово – V) та ад'єктивні (прикметник – A); компоненти словоскладання можна також досліджувати і за семантичним зв'язком, але це може ще більше переобтяжити класифікацію. Пригадаємо, що Фан Юйцін (табл. 1) виділяє 8 типів моделей словотвору, тобто на три більше ніж Семенас А.Л. Китайський вчений Хуан Божун ще у 1983 році пропонував відносити до складного слова також афіксальний тип та редуплікацію [3, с.222-228], проте не виділяв дводієслівну структуру 连动结构, оскільки по своїй суті вона схожа з копулятивним типом 联合型. Аббревіацію та запозичення усі вчені розглядають з певних причин окремо. Отже, користуючись працями вищезгаданих учених, ми пропонуємо таку таблицю для класифікації словотвору в китайській мові за структурно-граматичними ознаками:

Таблиця 3

Частина мови: Тип зв'язку складного слова 合成词	名词 Іменник		动词 Дієслово		形容词 Прикметник	
	структура	приклад	структура	приклад	структура	приклад
1. Атрибутивний 偏正型	1N+N=N	书桌 стіл	1N+V=V	电贺 вітати теле- грамою	1N+A=A	天真 наївний
	2A+N=N	白菜 капуста	2A+V=V	暗示 натякати	2A+A=A	深蓝 темно-синій
	3V+N=N	笑话 жарт	3V+V=V	捐助 жертвувати	3V+A=A	飞快 стрімкий
2. Копулятивний 联合型	4N+N=N	东西 речі	4V+V=V	搜集 збирати	4A+A=A	贵重 цінний
	5A+A=N	长短 довжина				
	6V+V=N	买卖 торгівля				

Частина мови: Тип зв'язку складного слова 合成词	名词 Іменник		动词 Дієслово		形容词 Прикметник	
	структура	приклад	структура	приклад	структура	приклад
3. Дієслівно-об'єктний 述宾型	7V+N=N	谈话 бесіда	5V+N=V	伤心 страждати		
4. Дієслівно-результативний 补充型 (або 述补)			6V+V=V 7V+A=V	推翻 скинути 改善 покращити		
5. Суб'єкт-предикативний 主谓型	8N+V=N 9N+A=N	地震 землетрус 命薄 невдаха	8N+V=V	心疼 любити	5N+A=A	心宽 ОПТИМІСТИЧНИЙ

6. Афіксація 附加式	Префікс 缀+根	老虎 тигр
	Суфікс 根+缀	刀子 ніж
	Редуплікований суфікс 根+缀+缀	红通通 багряний
7. Редуплікація 重叠式		姐姐 сестра 哥哥 брат
8. Абревіація 简称	1. 劳动模范 旅行游览	劳模 旅游
	2. 外交部长 军人家属	外长 军属
	3. 工业、农业 理科、工科	工农业 理工科
	4. 安全理事会	安理会
9. Цифрові скорочення 数词缩语	身体好、学习好、工作好	三好
10. Запозичення 外来词	音译 фонетичний	模特儿
	音译兼意 фонетико-семантичне	浪漫主义
	音译加意译 фонетичне + родовое слово	芭蕾舞、探戈舞、啤酒、朗姆酒

Перші п'ять типів зв'язку виділяють абсолютно всі вчені: 1) атрибутивний 偏正型; 2) копулятивний 联合型; 3) дієслівно-об'єктний 述宾型; 4) дієслівно-результативний 补充型 (або 述补); 5) суб'єктно-предикативний 主谓型. Їх розглядають окремо для кожної з трьох частин мови (іменник, дієслово, прикметник) і виділяють відповідну кількість структур, утворених можливою комбінацією простих компонентів, 9 – для іменника, 8 – для дієслова і 5 – для прикметника.

Наступні п'ять типів зв'язку: афіксація, редуплікація, абревіація, цифрові скорочення та запозичення – не всі вчені відносять до словоскладання або ж і взагалі не виділяють. Проте зазначені типи також досить часто вживані і не можуть бути співвіднесені з попередніми типами, тому пропонуємо їх також розглядати як відповідні різновиди словоскладання.

Для підтвердження нашої теорії окремо можна звернути увагу на афіксацію і співвіднести китайські афіксальні морфеми з відповідними афіксами української мови. Афіксація у китайській мові представлена в основному наступними словотворчими морфемами – 54 суфікси: 表、差、带、的、度、儿、法、费、根、观、化、机、计、剂、家、匠、类、力、量、律、率、论、品、期、器、区、群、然、人、士、式、手、树、数、说、素、体、头、图、物、系、象、心、形、型、性、学、员、者、值、种、主义、子、族; та 38 префіксів: 半、不、超、大、单、第、多、反、非、副、古、过、后、假、抗、可、老、两、内、耐、拟、前、双、同、外、微、未、无、小、雄、亚、于、原、再、真、主、趾、自。

У рамках цієї статті ми лише перерахували найбільш вживані морфеми і не будемо досліджувати їх співвіднесення, щоб не відволікати увагу від основної теми роботи.

Редуплікація в китайській мові властива не тільки іменникам, а й дієсловом, прикметникам та іншим частинам мови і несе відповідні смислові зміни для слів.

Значний інтерес становить абревіація та цифрові скорочення, оскільки чимало слів у сучасній китайській мові зазнають смислових скорочень за наведеними вище схемами, що утруднює їх пошук за словником у випадку незнання відповідної структури складного слова, або взагалі унеможливорює правильне членування речення на слова. Цифрові скорочення, як правило, відсутні навіть у сучасних тлумачних словниках китайської мови і можуть бути зрозумілі лише за умови читання відповідних газетних текстів чи інформаційних повідомлень.

Запозичення нових слів чи власних назв з інших мов відбувається за різними схемами, проте навіть фонетичні кальки важко зрозуміти неозброєним оком, оскільки не всі іншомовні звуки можуть бути передані китайською мовою. Тому запозичення не варто досліджувати за їх структурою, а необхідно просто запам'ятати відповідний до потреб галузі використання обсяг слів.

Таким чином, запропонована нами вище класифікація, що містить десять типів зв'язку складного слова, має право на існування.

Хоча ми й виявили п'ять типів структур, що є однаковими для словосполучення та словоскладання як різновиду словотвору, проте вони не стають на заваді адекватної інтерпретації граматичної структури китайського речення і можуть співіснувати для практичних та теоретичних потреб мовознавства.

Отже, ми пропонуємо використовувати 11 типів для класифікації словосполучень, зазначених у Таблиці 2, та 10 типів зв'язків, зазначених у таблиці 3, для класифікації складного слова у китайській мові.

1. 实用汉语语法, 房玉清著。—北京, 北京语言学院出版社, 1994; 2. 外国人实用汉语语法, 贾演淮。—北京, 华语教学出版社, 1998; 3. 现代汉语, 上册/黄伯荣, 廖序东主编。—兰州: 甘肃人民出版社, 1983; 4. Семенов А.Л. Лексика китайского языка / А.Л. Семенов; Ин-т востоковедения РАН. — Изд. 3-е, стереотипное. — Москва: АСТ; Восток-Запад, 2007. — 288с.